

Sygn. akt V CK 162/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 listopada 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian (przewodniczący)

SSN Stanisław Dąbrowski (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa A. P. i B. K.

przeciwko J. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 4 listopada 2005 r., kasacji pozwanej J. P. od wyroku Sądu Okręgowego w C. z dnia 22 grudnia 2004 r., sygn. akt VI Ca (...),

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w C. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w C. wyrokiem z dnia 24 września 2004 r. zasądził od pozwanej J. P. solidarnie na rzecz powodów A. P. i B. K. kwotę 10.462,50 złotych z umownymi odsetkami wynoszącymi 1,5 procent dziennie.

Sąd Rejonowy ustalił, że strony w dniu 29 maja 1998 r. zawarły umowę pożyczki na okres do dnia 29 czerwca 1998 r., której przedmiotem była kwota 500 złotych.

Oprocentowanie pożyczki ustalono w wysokości 1% dziennie, nadto strony ustaliły, że w przypadku opóźnienia w zapłacie należności głównej i odsetek, od ich sumy będą naliczane odsetki w wysokości 1,5% dziennie. Do dnia 8 września 1998 r. pozwana zapłaciła kwotę 355 złotych tytułem spłaty pożyczki.

W ocenie Sądu Rejonowego powodowie mogą skutecznie domagać się zwrotu niezapłaconej części pożyczki wraz z odsetkami. Zasada swobody umów nie pozwala na uznanie ustalonych w umowie stóp procentowych za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Pozwana nie może skutecznie bronić się okolicznościami wymienionymi w art. 388 § 1 k.c., a to z uwagi na treść § 2 tego artykułu. Mianowicie od dnia zawarcia umowy do dnia wniesienia pozwu upłynął dwuletni termin i w efekcie uprawnienie wymienione w § 1 wygaśnię.

Apelację pozwanej od powyższego wyroku Sąd Okręgowy w C. oddalił wyrokiem z dnia 22 grudnia 2004 r. W uzasadnieniu Sąd Okręgowy stwierdził, że wprawdzie oprocentowanie pożyczki było dosyć wysokie, to jednak sytuacja materialna pozwanej pozwalała na dokonanie spłaty. Pozwana świadomie zgodziła się na zaproponowane warunki umowy, gdyż chodziło jej o szybkie otrzymanie gotówki. O tym, że nie była w położeniu przymusowym świadczy fakt stałego zatrudnienia oraz to, że z otrzymanych z tytułu pożyczki pieniędzy pożyczyła koleżance 100 złotych.

W kasacji od wyroku Sądu Okręgowego pozwana zarzuciła rażące naruszenie prawa materialnego: art. 58 § 2 k.c. i art. 353¹ k.c. przez uznanie, że ważna jest umowa pożyczki, w której zastrzeżono odsetki umowne w wysokości 1% dziennie oraz odsetki karne w wysokości 1,5% dziennie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacji nie można odmówić słuszności.

Polskie prawo cywilne, poczynając od lat dwudziestych XX wieku, wprowadzało ograniczenia w kształtowaniu odsetek umownych. Po uchwaleniu Kodeksu cywilnego z 1964 r., wydane z upoważnienia art. 359 § 3 tego kodeksu, rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1964 r. w sprawie określenia wysokości odsetek ustawowych i maksymalnych zakazywało zastrzegania jak również pobierania odsetek wyższych niż 12% w stosunku rocznym. Rozporządzenie to zostało uchylone rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 marca 1989 r. w sprawie określania wysokości odsetek ustawowych.

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia zaniechano normatywnego określania odsetek maksymalnych, co wynikało nie z aprobaty dla lichwy, ale z trudności

spowodowanych szybko zmieniającą się inflacją jak również z tego że wydawało się, iż istnieją dostateczne zabezpieczenia zapobiegające skutecznemu zastrzeganiu odsetek w wysokości obrażającej dobre obyczaje. W kodeksie cywilnym istnieje nawet podwójne zabezpieczenie, jest bowiem art. 58 § 2 k.c. przypisujący skutek nieważności dla czynności prawnej sprzecznej z zasadami współżycia społecznego oraz art. 353¹ k.c., który deklarując swobodę zawierania umów, wskazuje jednocześnie, że treść lub cel swobodnie ułożonego stosunku prawnego nie może sprzeciwiać się między innymi zasadom współżycia społecznego.

Oczywiście błędne stanowisko sądów w tej sprawie, które uznały, że zastrzeżenie odsetek w tak wielkiej wysokości jak 1% i 1,5% w stosunku dziennym, a więc odpowiednio 365% i 547,5% w skali roku nie narusza zasad współżycia społecznego, wskazuje na potrzebę ustawowego określenia maksymalnych odsetek. Tak też już się stało. W ustawie z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 157, poz. 1316) w art. 359 k.c. dodano § 2¹ – 2³ w brzmieniu: „§ 2¹. Maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności, prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne) § 2². Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych należą się odsetki maksymalne § 2³. Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów odsetkach maksymalnych, także w razie dokonania wyboru prawa obcego. „W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy”.

Powyższa ustawa jeszcze nie weszła w życie, jednakże treść nowego art. 359 § 2¹ k.c. stanowi wskazówkę co do tego, jakiego rzędu wielkości zastrzeżonych w umowie odsetek uzasadnia uznanie zastrzeżenia za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Z powyższych względów na mocy art. 393¹³ k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.